

PETRUS COMESTOR

NOTITIA

(Oudin, *Commentarii de Scriptoribus et scriptis ecclēs.*, II, 1526)

Petrus Comestor, canonicus ac decanus Beate Mariæ Trecensis, perperam a quibusdam dicitur fuisse frater Petri Lombardi Parisiensis episcopi, Sententiarum Magistri, et Gratiani, ut vocant, canonistarum principis, utriusque Itali. Gratianus enim Etruscus, ex oppido Clusio, Petrus Lombardus Insuber fuit, patria Novariensis; Gallus vero Petrus Comestor: qui tamen ubi Galliæ natus fuerit, incertum manet. Scribunt enim aliqui fuisse illum Parisiensem, qui auctoritate Egidii in *Caroli*no se tuentur, ubi sic habet.

Illum etiam e medio rapim proponere possem, Cujus nunc titulos successor honore secundo Pictaviensis habet, etc.

Ubi loquitur Egidius de Petro Pictaviensi, qui successit Hilduino, Comestoris successor, in cancellariatu Parisiensi et theologica cathedra, quem *Comestorem* inter Parisienses accenset. Contra Henricus Gandavensis Trecensem vocat: *Petrus*, inquit, *dictus Manducator*, Trecis oriundus, studens utilitati in theologia studentium, omnes historias Veteris et Novi Testamenti breviter in unam Historiam quam vocant Scholasticam. Nec tantum id nominis ei datum est propterea quod decanus esset Trecensis, sed quod etiam ex urbe ipsa oriundus erat. Ut sit, vir fuit in rebus præsertim theologicis magni nominis, eumque inter præcipuos commendavit Petrus cardinalis S. Chrysoconi Alexandro III his verbis: *Litteraturam et honestatem magistri Petri Manducatoris, decani Trecensis, vos non credimus ignorare*. Similiter Vincentius Bellocensis ad annum 1151 tanquam illustres commemorat *magistros Petrum Lombardum et Comestorem*: de quo ultimo sic præsertim ille: *Circa idem tempus æstimo floruisse M. Petrum Comestorem, qui Scholasticam Historiam composuit, scilicet historiam sacre Scripturæ breviter et utiliter persequens, et difficultates in plerisque locis prudenter exponens. Insuper et quedam incidentia ex Historia Josephi Judæi, et quorundam gentilium locis congruis inserens. Nonnulla etiam alia opuscula edidit, et hos sequentes versus in laudem B. Virginis eleganter composuit.*

*Si feri posset quod arenæ pulvis et undæ,
Undarum guttæ, ros, gemmæ, lilia, flammæ,
Æthera, cælicolæ, nix, grando, serus uterque,
Ventorum pennæ, volucrum, pecudum genus omne,
Silvarum rami, frondes, avium quoque plumæ,
Ros, gramen, stellæ, pisces, angues et aristæ,
Et lapides, montes, convulles, terra, dracones
Lingua cuncta forent, minime deponere possent
Quæ sit vel quanta Virgo Regina Maria;
Quæ tua sit pietas nec littera, nec dabit ætas.*

Hæc Vincentius, quæ præclara duxit, de Come-

store, qui cancellarius fuit Parisiensis Academix, ab anno 1164 usque ad suam mortem. Scripsit *Libros iv Historiæ Ecclesiasticæ. Opus seu summam sermonum de solemnitatibus festorum per anni circum.* Obtulit *Historiam Scholasticam* liberalissimo omnium litteratorum Mæcenati, Guillelmo ad *Albas Manus* dicto, Senonensi archiepiscopo, qui postea cardinalis Remensisque archiepiscopus fuit. De ejus Operibus sic Otho de Sancto Blasio, Scriptor synchronus: *Librum Scholasticæ Historiæ utilissimum confecit, a principio Geneseos incipiens, Pentateuchum, librum Josue, Judicumque et Ruth continuavit, libroque Regum Parakipomenon includens, cum ultimis Isaie Tobiam complectitur. Transmigratione cum morte Godoliæ et visionibus Danielis descripta, Esdras, Esther, Judith, librumque Machabæorum diligenter persequitur. Exinde Josephum secutus, a Joanne Hircano usque ad regnum Herodis nativitatemque Christi historiam deduxit, Evangelioque complexo, in Actibus apostolorum totum concludit. Obscura quæque dilucidans, ambigua certa faciens, ecclesiasticarum traditionum diversas species inducit. Præter hæc librum sermonum miri subtilitate composuit, in quo præter alia utilia, moralitatem mentibus mortalium miro modo inculcavit.*

De sermonibus ejus amplissime loquitur sæculum iv *Historiæ Universitatis Parisiensis*, pag. 374, quorum multos habuisse vult in publicis Parisiorum scholis, pro more istorum temporum. Qui sermones nequiquam eo ordine quo conscribuntur hodie, sed tumultuario et confuso habentur, prout e suggestu diversis temporibus emanarunt. Ad hoc hujus *Petri sermones numero cxiv mss. inveniri in folio in bibliotheca Longipontis, ordinis Cisterciensis, in episcopatu Suessionensi. Incipiunt ab his verbis: Audi, filia, et vide et inclina aurem tuam, etc. Tres legitimos cælestis verbi auditores, etc. Advertendum autem est sermones quos edidit Joannes Busæus, societatis Jesu, sub nomine Petri Blesensis, et qui habentur in Bibliotheca sanctorum Patrum Coloniensis editionis, sæculo xiii, parte seu tomo II, pag. 837, non esse vere Petri Blesensis sed Petri Comestoris, ut recte adnotavit Petrus de Gussanvilla, qui ultimo in Galliis Opera Petri Blesensis edidit. Unde etiam istos sermones missos fecit in editione illa Petri Blesensis, illos hoc modo auctori legitimo restituens. Sermones Petri Comestoris in mss. codicibus aliquando plures, aliquando pauciores, nec eodem modo incipiunt, nec ordine eodem procedunt. Habentur nonnulli in ms. codice bibliothecæ S. Germani de Pratis, cod. 381, qui incipiunt: *Erudimini qui judicatis terram. Nolite arbitrarî quod alienum a vobis sumpserim exordium, si enim dissimulare non vultis, vos estis qui judicatis terram, etc.*, et*

habentur inter impressos in bibliotheca sanctorum Patrum editionis Coloniensis, sub falso nomine Petri Blesensis. Alii in bibliotheca Sancti Victoris Canoniorum Regularium divi Augustini, Littera Q. Q. 49, codice optimæ notæ. Inscrubuntur : *Sermones magistri Petri Comestoris*, incipiuntque : *Hodie charissimi, Adventus Domini tempus ingreditur, ex cujus sanctitate temporis*, etc. Item alii ibidem, Littera Q. Q. 22 : *Sermones magistri Petri Comestoris*. Incipiunt : *Sermo primus in Purificatione beatæ Virginis. Adorna thalamum tuum, Sion*, etc. *Legimus ubi majus donum scientiæ, ibi gravius periculum culpæ*, etc. Nam ut videre est, alio atque alio modo procedunt in diversis mss. codicibus, ut Cantabrigiæ in aula Pembrochiana, codd. 48; n. 1 et 3; 76, num. 1. Ibidem sermones habentur in Segia Galliarum Bibliotheca, cod 4389, 4390, 4391. In Colbertina Parisiensi, codicibus 3690, 4028, atque alibi, ut in bibliotheca Majoris Monasterii Turonensis ter, codicibus D, 2, D, 3, D, 4; in bibliotheca Conchensi, littera M, 1, et in bibliotheca monasterii Aureæ Vallis, ordinis Cisterciensis, in ducatu Luxemburgensi, cod. 69. Habent autem hanc specialem finiendi formulam sermones Petri Comestoris, qua facile ab omnibus aliis distingui possunt, nempe quod semper finiunt per hæc vel æquipollentia verba, ex speciali affectione sui auctoris : *Præstante Jesu Christo Domino nostro, Rege nostro, Judice nostro, qui venturus est judicare vivos et mortuos et sæculum per ignem*; vel alias : *Quod ipse præstare dignetur Jesus Christus, Dominus noster, Rex noster, Judex noster, qui venturus est judicare vivos et mortuos et sæculum per ignem*. Possunt qui voluerint experiri an verum dixerim in sermonibus qui habentur sub nomine *Petri Blesensis* sæculo xii, parte 1 *Bibliothecæ Veterum, Patrum* editionis Coloniensis, anni 1618, et qui versæ ad Petrum Comestorem spectant. Nam ex quinquaginta et uno qui illic leguntur, unicus solus hoc Comestoris modo non finitur, atque haud dubium ex errore transcribentis.

De anno autem quo mortuus est Comestor, controversit maxime. Vult enim ac scribit Vincentius Bellocensis, cum aliis, illum obiisse anno 1160, quod falsum omnino est. Narrat autem Robertus Antissiodorensis in Chronico. anno 1178 *obiisse magistrum Petrum Comestorem*, reclamantibus tamen nonnullis, qui eum volunt vitam traduxisse usque ad annum 1198. Hæc volunt Regulares Canonici Sancti Victoris ad muros Parisienses, apud quos sepultus est, ex commentariis suis domesticis, sed recentibus et mendosis : quibus accessit et Labbeus Jesuita recens., in Disserta-

tionis historica *De scriptoribus ecclesiasticis*. Verum, ut recte observat Cæsar Egassius Bullæd in historia sæculi quarti *Universitatis Parisiensis*, fol. 443, quis credat Robertum fore viginti annorum numero lapsum? præsertim cum et Petrum Comestorem nosset saltem de fama, si non de facie, et iisdem temporibus floreret. Addas Petrum Comestorem cancellarium Universitatis Parisiensis in cancellariatu mortuum, ergo ante annum 1198. cum anno 1196 Petrus Pictaviensis, ejus post Hilduinum in cancellariatu successor, subscripserit cuidam instrumento, ut habet sæculum iv *Historiæ dictæ Universitatis*, pag. 767, in Catalogo illustrium Academicorum. Denique inter Petrum Comestorem et Petrum Pictavinum medius Hilduinus collocandus est; ex quo conficitur recte ab Roberto canonico S. Mariani Antissiodorensis, ad annum 1178 referri mortem Petri Comestoris. Sed utrumque sit, de eo sic habet Robertus ad annum præfatum : *Petrus Comestor, famosissimus doctor, obiit, qui testamento sapienter disposito, cuncta quæ habuit, pauperibus et ecclesiis prorsus distribuit. Hujus sepulchro hoc epitaphium apud Victorinos habetur insculptum.*

Petrus eram, quem petra tegit, dictusque Comestor. Nunc comedor, vivus docui, nec cesso docere, Mortuus, ut dicat qui me videt inoimeratum : Quod sumus iste fuit : erimus quandoque quod hic est.

Loquantur de Petro Comessore plurimi, Henricus G. ndavensis in libro suo *De viris illustribus*, et Aubertus Miræus in scholiis suis ad hunc librum, in *Bibliotheca ecclesiastica*; Robertus Bellarminus et Philippus Labbeus, uterque in opere suo *De scriptoribus ecclesiasticis*, quibus hic multa addimus; Antonius Possevinus in *Apparatu sacro* tom II, pag. 247, verbo *Petrus Comestor*, quem anno 1160, floruisse ait, et recte ad nostram chronologiam hoc loco stabilitam, revocantes quæ de eo scripsimus in *Supplemento De scriptoribus ecclesiasticis*, pag. 462 ubi eum ad annum 1190 collocaveramus; Gerardus Joannes Vossius, lib. ii *De historicis Latinis*, cap. 53; sæculum iv; *Historiæ Universitatis Parisiensis*, ad annum 1151, pag. 261, et ad annum 1169, pag. 374; denique anno 1178, pag. 445, quo eum mortuum esse censet, sicut et in Catalogo illustrium Academicorum, pag. 764; Guilhelmus Cavus in *Historia litteraria scriptorum ecclesiasticorum*, ad annum 1170, pag. 682, ubi cum errore vulgari illum anno 1198 mortuum putat.

NOTITIA ALTERA.

(FARRIC., *Bibliotheca mediæ et infimæ Latinitatis*, t. V, p. 401.)

Petrus, cognomine Comestor, sive Manducator, D *Mangeur* Gallis, inde dictus, si Trithemio (1) credimus, quod *Scripturarum auctoritates in suis sermonibus et opusculis crebrius allegatas quasi in ventrem memoriæ manducavit*. Trecensis ex presbytero ac decano Ecclesiæ patriæ cancellarius Parisiensis, denique in recessu ad Canonicos S. Victoris Parisiensis, diem obiit an. 1178, xii Kal. Novembr., ubi hoc ei positum Epitaphium, apud Germanum Briccum in descriptione Lutetiæ tomo II, pag. 188, et alios multos relatum :

(1) Cap. 380, de S. E. Ridiculum id videtur Labbeo, t. II, p. 199. Sed verissima interdum etiam videmus esse quæ sunt ridicula.

Petrus eram etc. (Vide supra).

Scripsit *Historiam Scholasticam* ad Guilelmum archiepiscopum ab anno 1169 ad 1175 Senonensem; sive librorum Veteris et Novi Testamenti historicorum breviarum quoddam, scholæ usu probatum, adjectis subinde præter expositionem variis non tantum ex Josepho et probatæ fidei, sed etiam ex apocryphis atque ethnicis scriptoribus. Vide Joannis Rainoldi censuram apocryphorum librorum, tomo I, pag. 477 et 1239 seq. Prodiit Reutlingæ 1473, magni folii forma, et Argent. 1483, 1502,